

Силабус
навчальної дисципліни
Теорія літератури
2021-2022 навчальний рік

Освітня програма	«Середня освіта (Українська мова і література). Англійська мова»
Спеціальність	014 Середня освіта 014 Середня освіта (Українська мова і література)
Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Викладач	Софія ФІЛОНЕНКО
Кафедра	української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, 56204, 5 корпус БДПУ
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-zar-lit/composition-kaf-zar-lit/filonen/
Контактний телефон	0975171923
E-mail викладача:	sofi123@ukr.net
Графік консультацій	понеділок, 11.00-12.00, ауд. 204, корпус БДПУ 56

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3 / 90 год.	очна (денна)	16 год.	14 год.	60 год.	екзамен
	заочна (дистанційна)				

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: теорія літератури, літературознавство, поезика, література, літературний процес

Метою викладання навчальної дисципліни «Теорія літератури» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти є дати уявлення студентам про сутність і специфіку літератури, методологічні засади її вивчення та критерії оцінки, закономірності розвитку, поезику літературного твору, етапи становлення літературознавства та його провідні теоретичні здобутки.

Завдання курсу:

1. Засвоєння студентами провідних концепцій сутності літератури як виду мистецтва, її місця в системі духовного життя суспільства.
2. Поглиблення уявлення про поезику літературного твору в усіх її аспектах.
3. Вивчення історичної поезики літератури, системи родів і жанрів в її динаміці.
4. Узагальнення знань про закономірності розвитку літературного процесу та типологію літературних явищ, міжлітературні взаємозв'язки.
5. Формування вмінь і навичок самостійної дослідницької роботи з теоретико-літературними, історико-літературними та літературно-критичними джерелами: статтями, монографіями, підручниками, енциклопедіями, мережевими ресурсами тощо.
6. Розвиток вмінь і навичок аналізу художніх творів з погляду різних літературознавчих шкіл і методологій.

Предметом навчальної дисципліни теорія літератури як розділ літературознавства, що вивчає сутність, специфіку художньої літератури, методологічні засади її вивчення та критерії оцінки, закономірності розвитку, поезику літературного твору.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати**: провідні концепції літературознавчої науки стосовно сутності літератури, її специфіки і місця в духовному житті суспільства; чільні праці вітчизняних і зарубіжних теоретиків літератури; ключові категорії літературознавства; загальні закономірності літературного процесу й типи літературних явищ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**: застосовувати сучасні методологічні підходи до аналізу та інтерпретації літературних творів та феноменів; аналізувати провідні концепції теорії літератури; самостійно працювати з літературознавчими джерелами.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ПК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів освітніх наук, і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в основній середній школі.</p> <p>ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК 8. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>СК 5. Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці навчання літератури.</p> <p>СК 9. Здатність орієнтуватися в літературному процесі країн і народів світу (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мов і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.</p> <p>СК 10. Здатність інтерпретувати й зіставляти літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.</p>	<p>ПРЗ 1. Знає сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української літератури.</p> <p>ПРЗ 4. Знає специфіку перебігу літературного процесу різних країн у культурному контексті, літературні напрями, течії, жанри, стилі, здобутки національних літератур, художні твори класики й сучасності.</p> <p>ПРЗ 6. Має творчо-критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (вітчизняний, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.</p> <p>ПРУ 3. Володіє різними видами аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>ПРУ 4. Володіє навичками атрибуції, розрізняє літературно-культурні епохи, напрями, течії, жанри, стилі за їх сутнісними характеристиками.</p> <p>ПРУ 5. Порівнює мовні та літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.</p> <p>ПРУ 6. Використовує гуманістичний потенціал рідної й зарубіжної літератур для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p>

Зміст курсу:

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Літературознавство як наука

Тема 1. Система літературознавчих дисциплін

Система гуманітарних дисциплін, місце філології серед них. Основні і допоміжні галузі літературознавчої науки. Предмет і завдання теорії літератури. Проблематика курсу. Проблема точності і об'єктивності літературознавства. Проблема методу літературознавства. Принцип методологічного плюралізму. Інтеграція наук у вивченні літератури, комплексний підхід до літературних явищ. Елементи теорії літератури в шкільному курсі.

Тема 2. Історія розвитку літературознавства

Зародження теорії літератури в античній естетиці і філософії. Концепції Платона і Аристотеля, «Послання до Пісонів» Горація. Розвиток літературознавства в добу Середньовіччя і Ренесансу. Класицистичні поетики. «Поетичне мистецтво» Ніколя Буало. Просвітницькі ідеї у працях Дідро і Лессінга. Академічні школи літературознавства XIX століття: біографічна, міфологічна, культурно-історична, порівняльно-історична, духовно-історична, психологічна. Тенденції розвитку теорії літератури у XX столітті. Пошуки методології. Психоаналітична критика, російський формалізм, «нова» критика, структуралізм, постструктуралізм, деконструктивізм, феміністична критика і гендерне літературознавство, постколоніальна критика, рецептивна естетика, герменевтика, феноменологічна критика, соціологічні підходи до літератури. Сучасний стан і проблеми теорії літератури в українській та зарубіжній науці.

Змістовий модуль 2. Література як вид мистецтва

Тема 3. Специфіка літератури

Поняття про мистецтво, категорії «естетичне» і «художнє». Провідні моделі мистецтва: міметична, ігрова, комунікативна, соціологічна та ін. Мистецтво і наука як два способи пізнання світу. Функції мистецтва. Естетичне почуття, естетичний смак та їхня роль в процесах художньої творчості та рецепції літературного твору. Класифікація видів мистецтва. Місце літератури серед них. Специфіка літератури і межі «літературності».

Етапи розвитку літератури. Поезія і проза. Фікційна і нефікційна література. Література як людинознавство. Умовність, сугестивність, емоційність, психологізм, діалогічність художньої літератури. Поліфункціональність художньої літератури. Взаємодія літератури з іншими видами мистецтва, проблема інтермедіальності.

Тема 4. Літературний образ

Образ як філософська та естетична категорія. Теорії літературного образу. Властивості літературного образу. Внутрішня структура художнього образу. Специфіка словесної образності. Роль асоціативності в створенні образу. Образ і знак. Образ людини в літературі. Проблема класифікації художніх образів (за предметністю, за смисловим узагальненням, за структурою). Образи-символи, алегорії. Архетип, стереотип і монотип як моделі створення образів. «Вічні» образи. Співвідношення образності і художності.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Літературний твір

Тема 5. Поетика літературного твору

Поняття про літературний твір. Твір і текст, дискурс, їх кореляція. Цілісність літературного твору та його структура. Взаємозв'язок змісту і форми в художньому творі. Елементи змісту і форми (тема, ідея, проблема, сюжет, композиція, мотив). Художній світ твору, його складові. Предметна образність у творі. Хронотоп, його різновиди і функції. Поетика і стиль. Макропоетика, мікропоетика, нормативна поетика, функціональна поетика, історична поетика. Рівні поетики у творі. Інтертекстуальність як елемент поетики. Мова літературного твору. Ритмічна структура твору.

Тема 6. Функціонування літературного твору

Роль автора і читача у функціонуванні твору. Роль критика. Літературні ієрархії та репутації. Літературна класика. Белетристика. Висока і низька література (елітарна і масова). Літературний канон та спроби його ревізії у ХХ-ХХІ столітті. Проблеми аналізу та інтерпретації твору, можливості різночитання.

Змістовий модуль 4. Роди і жанри літератури

Тема 7. Літературний рід і жанр

Концепція літературних родів. Особливості епосу, лірики і драми. Суміжні роди. Поняття про жанр, жанровий канон, жанрову домінанту, жанрові модифікації (субжанри). Жанрові системи та їх еволюція. Жанрова дифузія, синтез. Генералізація жанрів. Метажанри.

Тема 8. Система літературних жанрів

Формування системи літературних жанрів. Ліричні жанри, їх класифікація. Епічні жанри, їх класифікація. Історичний розвиток роману та його різновиди. Драматичні жанри, розвиток трагедії, комедії, драми. Ліро-епічні жанри.

Модуль 3

Змістовий модуль 5. Літературний процес

Тема 9. Чинники літературного процесу

Поняття про літературний процес, його рушійні сили. Традиції і новаторство в літературі. Періодизація літератури: провідні підходи. Національна і світова література, регіональні феномени в літературі. Міжлітературні взаємодії.

Тема 10. Типологія літературних явищ

Літературний стиль, напрям, течія, група, школа. Історія літератури як зміна стилів, місце письменника в цьому процесі. «Хвильова» теорія розвитку літературних стилів Дмитра Чижевського.

Змістовий модуль 6. Напрями літератури

Тема 11. Літературні напрями XVII-XIX століття

Бароко, класицизм, сентименталізм як літературні напрями. Художні системи романтизму та реалізму: естетика і поетика.

Тема 12. Літературні напрями ХХ століття

Модернізм та його течії: неоромантизм, імпресіонізм, експресіонізм, футуризм, символізм, сюрреалізм, дадаїзм. Проблема постмодернізму у світовій та українській літературі.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): від студента очікується здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, активна участь у практичних заняттях та виконання самостійної роботи.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проєктор, екран/інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Бердянському державному педагогічному університеті.

Підсумковий рейтинг з навчальної дисципліни – це сума рейтингової оцінки за результатами поточної успішності здобувачів вищої освіти (сума балів за поточну роботу на практичних заняттях та балів за самостійну роботу) і рейтингової оцінки за результатами семестрового екзамену.

Здобувач допускається до модульного контролю за умови виконання всіх практичних завдань і завдань самостійної роботи.

За **весь курс** здобувач отримує **максимум 100 балів (підсумкова оцінка)**. До їх складу входять:

50 балів – поточний контроль успішності (включно з контролем самостійної роботи);

50 балів – підсумковий контроль (екзамен).

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		50	100
Практичні заняття	35		
Самостійна робота	15		
Підсумковий контроль		50	
Екзамен	50		

Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю
Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять

Види робіт	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
ПЗ 1	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 2	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 3	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 4	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 5	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 6	0,5	1	2	3	4	4,5	5
ПЗ 7	1	1	2	3	4	4	5
Максимальна кількість набраних балів	4	7	14	21	28	31	35

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичних заняттях – 35 балів (за умови виконання всіх видів роботи, передбачених планом практичного заняття).

Таблиця 3. Розподіл набраних здобувачем балів під час контролю самостійної роботи

Самостійна робота	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
ЗМ 1	1	1	1	2	2	2	3
ЗМ 2	1	1	1	1	2	2	2
ЗМ 3	0	1	1	1	2	2	2
ЗМ 4	0	1	1	1	1	2	2
ЗМ 5	0	0	1	1	1	2	2
ЗМ 6	0	0	1	1	1	1	2
ЗМ 7	0	0	0	1	1	1	2
Максимальна кількість набраних балів	2	4	6	8	10	12	15

Контроль самостійної роботою здійснюється в різних формах (опитування на практичному занятті, перевірка конспектів, тестування, співбесіда).

Розподіл набраних студентом балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Екзамен:				
Питання 1	5	15	20	25
Питання 2	5	15	20	25
Максимальна кількість набраних балів	10	30	40	50

Передбачено проведення **екзамену** в усній формі. Кожна екзаменаційна картка містить два теоретичні питання, що сукупно охоплюють усі важливі аспекти навчального курсу.

Критерії оцінювання навченості здобувачів під час підсумкового контролю:

- повнота й ґрунтовність викладу;
- аргументованість тверджень;
- суб'єктне усвідомлення змісту;
- творче осмислення набутих теоретичних знань;
- термінологічна коректність.

Таблиця 9.2. Відповідність результатів контролю знань за різними шкалами та критерії оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності за 100-бальною шкалою	Шкала оцінювання ЄКТС		Критерії оцінювання	Національна шкала оцінювання	
	Оцінка за шкалою ЄКТС	Значення оцінки за шкалою ЄКТС		Екзамен, курсова робота, практика	Залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, може використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує свої відповіді.	відмінно	зараховано
78-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці творчо розв'язує вправи і завдання у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.	добре	
65-77	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовує її на практиці; вміє контролювати власну діяльність; виправляти помилки, добирати аргументи для підтвердження своїх думок.	добре	

58-64	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.	задовільно	
50-57	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, фрагментів.	незадовільно	

Таблиця 9.3. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)

13. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс із курсу в системі Moodle.

14. Рекомендована література

Базова література

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство і культурологія. Київ: Смолоскип, 2008. 360 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник. Київ: Либідь, 2006. 488 с.
3. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 624 с.
5. Слово. Знак. Дискурс: антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. Львів: Літопис, 2002. 832 с.
6. Теорія літератури в Польщі: антологія текстів / упоряд. Б. Бакула; заг. ред. В. Моренець. Київ: ВД «КМА», 2008. 531 с.

Допоміжна література

1. Антологія феміністичної філософії. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 800 с.
2. Безпечний І. Теорія літератури. Київ: Смолоскип, 2009. 388 с.
3. Білоус П. В. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: лекції. Житомир, ЖДУ, 2009. 336 с.
4. Блум Г. Західний канон. Книги на тлі епохи. Київ: Факт, 2007. 720 с.
5. Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины: учебное пособие; под ред. Л.В. Чернец. Москва: Высшая школа, 1999. 556 с.
6. Галич О. А. Історія літературознавства. Частина II: Українське літературознавство: підручник. Луганськ: СПД Резніков В. С., 2006. 160 с.
7. Гендерні студії в літературознавстві: навч. посіб. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 222 с.
8. Зборовська Н. В. Психоаналіз і літературознавство: посіб. Київ: Академвидав, 2003. 392 с.
9. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів: ПАІС, 2005. 368 с.
10. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова, О. Бойченка та ін. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
11. Література. Теорія. Методологія / упоряд. Д. Уліцька. Київ: КМА, 2006. 543 с.
12. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-ге вид, випр., доп. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
13. Мітосек З. Теорії літературних досліджень. Сімферополь: Таврія, 2003. 408 с.
14. Наєнко М. К. Історія українського літературознавства : підруч. Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. 360 с.
15. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): монография. Черновцы: Рута, 2007. 520 с.
16. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. Київ: Либідь, 1999. 448 с.
17. Томпсон Е. Трубадури імперії: Російська література і колоніалізм. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. 368 с.
18. Фашенко В. В. У глибинах людського буття: етюди про психологізм літератури. Київ: Дніпро, 1981. 279 с.
19. Франко І. Краса і секрети творчості. Київ: Мистецтво, 1980. 500 с.
20. Хализев В. Е. Теория литературы. Москва: Высшая школа, 1999. 398 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Сайт університету. URL: <http://bdpu.org/> (дата звернення: 10.08.2021 року).
2. Сайт бібліотеки БДПУ. URL: <http://bdpu.org/library.html> (дата звернення: 10.08.2021 року).
3. Бібліотека Гумер. URL: www.gumer.info (дата звернення: 10.08.2021 року).
4. Електронна бібліотека АЛЬДЕБАРАН. URL: www.aldebaran.ru (дата звернення: 10.08.2021 року).
5. Бібліотека світової літератури. Оригінали та переклади. URL: www.ae-lib.org.ua (дата звернення: 10.08.2021 року).